

(projekt z dnia 21 lutego 2011 r.)

Wytyczne Prokuratora Generalnego

z dnia 2011 r.

dotyczące zasad postępowania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Na podstawie art. 10 ust. 1 w zw. art. 29 ust.1 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (tekst jedn. Dz. U. 2008 r., Nr 7, poz. 39 z późn. zm.) w zw. z art. 8a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.),

mając na względzie:

Powszechną Deklarację Praw Człowieka z 10 grudnia 1948 r. (rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 217A (III)),

Deklarację o podstawowych zasadach sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy z 29 listopada 1985 r. (Rezolucja 40/34 Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych),

Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (85)4 w sprawie przemocy domowej z 26 marca 1985r.,

Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (85)11 w sprawie pozycji ofiary w prawie i procesie karnym z 28 czerwca 1985 r.,

Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (90)2 w sprawie reakcji społecznych na przemoc w rodzinie z 15 stycznia 1990 r.,

Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (97)13 odnoszącą się do zastraszania świadków i prawa do obrony z 10 września 1997 r.,

Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (98)1 na temat mediacji rodzinnej z 21 stycznia 1998 r.,

Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (99)19 o mediacji w sprawach karnych z 15 września 1999 r.,

Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy Rec. (2002)5 w sprawie ochrony kobiet przed przemocą z 30 kwietnia 2002 r.

Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy Rec. (2006)8 w sprawie pomocy dla ofiar przestępstw z 14 czerwca 2006 r.

oraz Decyzję ramową Rady Unii Europejskiej w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym z 15 marca 2001 r. (2001/220/WSiSW),

oraz to, że:

(1) uznanie przyrodzonej godności oraz równych i niezbywalnych praw kobiet i mężczyzn są podstawą sprawiedliwości;

(2) rodzina jest podstawową komórką społeczną, a wszyscy jej członkowie mają równe prawa;

(3) przemoc w rodzinie może występować we wszystkich środowiskach społecznych, bez względu na strukturę rodzinną, pochodzenie etniczne, wiek, język, religię, poglądy, pochodzenie narodowe, społeczne albo status ekonomiczny;

(4) podstawowym celem wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych musi być naprawienie szkód i krzywd pokrzywdzonemu, a także zwiększanie zaufania do organów ochrony prawnej i ścigania;

(5) dla osiągnięcia powyższych celów niezbędne jest zwracanie większej uwagi w systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych na fizyczne, psychologiczne, materialne i społeczne krzywdy ofiary;

(6) w tym obszarze przestępczości występuje wzmożone ryzyko zastraszania ofiar i świadków, a ich zeznania spełniają często kluczową rolę w doprowadzeniu do ukarania sprawców;

przypominając, że:

(a) przestępstwa dotyczące przemocy w rodzinie są co do zasady ścigane z urzędu;

(b) ofiary przestępstw przemocy w rodzinie są osobami niejednokrotnie zastraszonymi, często zupełnie zniewolonymi i uzależnionymi od sprawcy;

(c) działania prokuratury powinna kształtować świadomość, że jakakolwiek przemoc nie może być ani akceptowana, ani nawet tolerowana, a sprawcy przemocy ponoszą odpowiedzialność karną za swoje czyny,

zaleca się, co następuje:

I. W sferze organizacyjnej:

1) podjąć współpracę z innymi instytucjami w ramach działań zespołów i grup roboczych, o których mowa w art. 9a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

II. W ramach postępowania sprawdzającego lub czynności prowadzonych w trybie art. 308 kpk:

- 1) zadbać o bezpieczeństwo wspólnie zamieszkujących osób ze szczególnym uwzględnieniem małoletnich, tj. w razie konieczności odizolować osobę podejrzaną o stosowanie przemocy, a dzieciom zagwarantować opiekę; w uzasadnionych przypadkach zapewnić pokrzywdzonemu bezpieczne schronienie;
- 2) zapewnić odizolowanie uczestników zdarzenia od siebie w celu przeprowadzenia szczegółowego wywiadu i ustalenia, czy istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa;
- 3) wdrożyć procedurę „Niebieskiej Karty” poprzez sporządzenie „Karty A – Notatki urzędowej dotyczącej przemocy w rodzinie” zawierającej wyczerpującą informację o zdarzeniu, z uwzględnieniem danych o świadkach;
- 4) poinformować pokrzywdzonych o możliwościach uzyskania wszelkiego rodzaju pomocy, w tym prawnej oraz porady od instytucji i organizacji wspierających ofiary przestępstw oraz umożliwić kontakt z nimi („Karta B” w ramach procedury „Niebieskiej Karty”);
- 5) poinformować pokrzywdzonego o prawie do uzyskania bezpłatnego zaświadczenia lekarskiego o możliwych przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała będących wynikiem użycia przemocy w rodzinie (art. 3 ust. 1 pkt 5 powołanej ustawy);

- 6) dokonując w przypadkach koniecznych dla zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa oględzin miejsca zdarzenia dokumentować w szczególności zniszczenia w pomieszczeniach, zaś w przypadku oględzin osób ujawnione obrażenia na ciele i uszkodzenia odzieży;
- 7) oceniając stopień zagrożenia ponownym popełnieniem przestępstwa z użyciem przemocy i ewentualnie podjąć decyzję w przedmiocie zatrzymania osoby podejrzanej;
- 8) przekazać osobie podejrzanej informację o możliwości wzięcia udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców przemocy.

III. W toku postępowania przygotowawczego:

- 1) dążyć do wyjaśnienia czy zaistniało przestępstwo, bez względu na skorzystanie przez pokrzywdzonego lub inne osoby z prawa do odmowy zeznań;
- 2) przesłuchać osoby biorące udział w interwencji, świadków zdarzenia, a także inne osoby, które mogą posiadać wiedzę o zdarzeniu w tym z racji wykonywanych obowiązków;
- 3) rozważyć skierowanie wniosku o zastosowanie środka zapobiegawczego w postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym wraz z zakazem zbliżania się i kontaktowania z nim lub inne zakazy i nakazy, które zapewnią bezpieczeństwo pokrzywdzonym i świadkom;
- 4) rozważyć potrzebę skierowania do sądu wniosku o tymczasowe aresztowanie, jeśli zachodzą ustawowe przesłanki jego zastosowania, a w szczególności gdy nastąpiło wcześniej zatrzymanie na podstawie art. 244 § 1b kpk;
- 5) poinformować pokrzywdzonego w sposób zrozumiały o jego uprawnieniach, w szczególności o: możliwości składania wniosków dowodowych, ustanowienia pełnomocnika, wnioskowania o pełnomocnika z urzędu, działania w postępowaniu sądowym jako oskarżyciel posiłkowy i/lub powód cywilny, złożenia wniosku o naprawienie szkody lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę oraz możliwości utajnienia miejsca zamieszkania lub pobytu, a także o tym, że ma prawo odmowy składania zeznań z podkreśleniem, że jeżeli skorzysta z tego uprawnienia, to jego

zeznania nie będą brane pod uwagę przy rozstrzyganiu sprawy, a ponadto w odpowiednich przypadkach o możliwości wystąpienia o przyznanie kompensaty przysługującej ofiarom niektórych przestępstw;

- 6) przesłuchać pokrzywdzonego w miarę możliwości tylko jeden raz z należnym uwzględnieniem jego sytuacji osobistej, praw i godności; pokrzywdzeni przestępstwem przemocy domowej o podłożu seksualnym powinni być gdy istnieją możliwości przesłuchiwani przez osoby tej samej płci;
- 7) rozważyć, czy dowód z zeznań małoletniego świadka, który nie ukończył 15 lat życia, ma istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy; przed jego przesłuchaniem uzyskać opinię biegłego psychologa, czy małoletni z uwagi na swój stan rozwoju i zdrowia może brać udział w przesłuchaniu, a jeśli tak, dołożyć wszelkich starań, aby przesłuchanie odbyło się w przyjaznym pokoju przesłuchań w warunkach przewidzianych w art. 185a kpk;
- 8) nie kierować z zasady spraw dotyczących przemocy w rodzinie na drogę postępowania mediacyjnego, chyba że za celowością takiego postępowania przemawiają szczególne względy;
- 9) informować sąd rodzinny o sprawach dotyczących przestępstw popełnionych na szkodę małoletniego, we współdziałaniu z nim lub w okolicznościach mogących świadczyć o demoralizacji lub gorszącym na niego wpływie osób trzecich (art. 23 kpk lub 572 kpc);
- 10) wystąpić niezwłocznie do właściwego sądu rodzinnego z wnioskiem o ustanowienie kuratora lub opiekuna, jeśli małoletni nie ma przedstawiciela ustawowego lub osoby pod której stałą pieczęą pozostaje albo osoby te nie działają zgodnie z dobrem dziecka;
- 11) powiadomić pokrzywdzonego o nałożonych na podejrzanego nakazach i zakazach oraz o tym, że ich naruszenie może zgłosić prokuratorowi lub funkcjonariuszowi Policji;
- 12) rozważać każdorazowo objęcie ściganiem z urzędu w trybie określonym w art. 60 kpk przestępstwa ściganego z oskarżenia prywatnego związanego z przemocą w rodzinie;

13) przy rozważaniu możliwości wystąpienia z wnioskiem o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy w trybie art. 335 kpk należy mieć na uwadze uwzględnienie prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego – art. 2 § 1 pkt 3 kpk.

IV. Inne działania w zakresie ochrony interesów pokrzywdzonego:

- 1) w uzasadnionych przypadkach należy wytoczyć powództwo na rzecz pokrzywdzonego powództwo cywilne albo złożyć wniosek o naprawienie szkody w całości albo w części lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę (art. 49a § 1 kk);
- 2) należy rozważyć możliwość złożenia wniosku o kompensatę państwową (art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw, Dz. U. 2005 r., Nr 169, poz. 1415 z późn. zm.);
- 3) powiadomić pokrzywdzonego o istnieniu telefonu interwencyjno-informacyjnego 0801-12-00-02, którego zadaniem jest przyjmowanie informacji o niedotrzymaniu warunków probationi przez sprawcę prawomocnie skazanego za przestępstwo z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej.

V. W toku postępowania sądowego:

- 1) dążyć do zapewnienia pokrzywdzonemu ochrony jego godności i prywatności i w tym reagować m.in. na wszystkie pytania naruszające jego prawa;
- 2) wnioskować o uchylenie jawności rozprawy (art. 360 § 1 kpk) oraz o przesłuchanie pokrzywdzonego w nieobecności oskarżonego, jeżeli istnieją przesłanki wskazujące, że jego obecność mogłaby być krępująca (art. 390 § 2 kpk);
- 3) zwracać uwagę, czy dostępne są odrębne pomieszczenia dla pokrzywdzonych, aby nie byli oni narażeni na kontakt z oskarżonym, czy innymi osobami, co do których istnieje uzasadniona obawa, iż mogłyby wpłynąć na treść zeznań i postawę

pokrzywdzonego w toku postępowania, a w razie braku takich pomieszczeń sygnalizować potrzebę ich utworzenia;

- 4) przy rozważaniu ewentualnego sprzeciwu wobec wniosku oskarżonego z art. 387 kpk należy mieć na uwadze ochronę interesów pokrzywdzonego;
- 5) uwzględniać we wnioskach dotyczących wymiaru kary każdorazowo środki karne wymienione w art. 39 pkt 2b i 2e kk, a we wnioskach dotyczących środków probacyjnych obowiązki określone w art. 72 § 1 pkt 6, 6a i 7a, 7b kk czy 72 § 2 kk.

VI. W toku postępowania wykonawczego:

- 1) wnioskować o zarządzenie wykonania kary na podstawie art. 75 § 1a kk w przypadku uzyskania informacji, iż skazany za przestępstwo z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej lub innej osoby małoletniej mieszkającej wspólnie z nim w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, ponownie używając przemocy lub groźby bezprawnej wobec tych osób.

Uzasadnienie

Przy prowadzeniu lub nadzorowaniu spraw o przestępstwa przemocy w rodzinie, należy pamiętać, że „przestępstwo przemocy w rodzinie” nie jest pojęciem kodeksowym i odnosi się do szeregu czynów określonych w przepisach kodeksu karnego, które mogą być popełniane przez sprawców przemocy w rodzinie. Zgodnie z definicją zawartą w art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie przez przemoc taka należy rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą. Zachowania sprawców przemocy w rodzinie mogą realizować znamiona przestępstw ściganych zarówno z urzędu (np. znęcanie się – art. 207 kk), jak również na wniosek (np. zgwałcenie – art. 197 kk, groźba karalna – art. 190 kk) oraz z oskarżenia prywatnego (np. art. 217 kk).

Wytyczne w części II odnoszą się do czynności poprzedzających wszczęcie postępowania przygotowawczego i dotyczą sytuacji gdy wskutek zgłoszenia na miejsce zdarzenia udają się funkcjonariusze Policji i podejmują interwencję domową wobec przemocy w rodzinie (zgodnie z Zarządzeniem nr 162 Komendanta Głównego Policji z dnia 18 lutego 2008 r. w sprawie metod i form wykonywania przez Policję zadań w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty”, Dz. Urz. KGP z 2008 r. Nr 4, poz. 30). Nie oznacza to jednak, iż Policja nie może powziąć informacji o przestępstwie w inny sposób, na przykład z zawiadomienia instytucji państwowej, samorządowej lub społecznej, z informacji anonimowej, z mediów (prasa, radio, telewizja, Internet), ustaleń własnych, czy informacji ujawnionych w toku innego prowadzonego postępowania.

Do prowadzenia postępowań w sprawach dotyczących przemocy w rodzinie oraz sprawowania nadzoru nad nimi powinni być wyznaczeni prokuratorzy posiadający wiedzę o tej problematyce, odbywający regularne szkolenia w tym

zakresie oraz współpracujący z instytucjami wspierającymi ofiary przestępstw. W szczególności konieczna jest ścisła współpraca z funkcjonariuszami Policji, jak też z właściwymi ze względu na siedzibę prokuratury rządowymi, pozarządowymi, samorządowymi, kościelnymi czy innymi ośrodkami pomocy dla ofiar przestępstw.

Niezależnie od okoliczności, w jakich następuje pierwszy kontakt pokrzywdzonych przemocą w rodzinie z przedstawicielami organów ochrony prawnej i ścigania przestępstw powinni być oni potraktowani w sposób kompetentny, życzliwy, bez zbędnej zwłoki. Należy im też udzielić wstępnej porady. Rozmowa z pokrzywdzonym powinna być prowadzona w sposób sprzyjający odzyskaniu przez niego poczucia bezpieczeństwa i spokoju i mieć na celu udzielenie mu wsparciu – ze zrozumieniem jego sytuacji i stanu emocjonalnego.

Trzeba pamiętać, że w środowisku rodzinnym zastraszanie ma często charakter ukryty przed otoczeniem, niemniej zawsze negatywnie wpływa na stan psychiczny i emocjonalny pokrzywdzonego. Należy podejmować szybko stosowne środki, nawet tymczasowe, w celu ochrony pokrzywdzonego i zapobiegnięcia podobnym zdarzeniom w przyszłości. W tym celu należy używać odpowiednich środków zapobiegawczych, które spowodują odizolowanie sprawcy. Niezwykle ważne jest dobranie właściwego środka zapobiegawczego. Przypomnieć należy, że tzw. dozór warunkowy uregulowany przepisem art. 275 § 3 kpk, w myśl którego zamiast tymczasowego aresztowania można zastosować dozór, pod warunkiem, że sprawca w wyznaczonym terminie opuści lokal zajmowany wspólnie z pokrzywdzonym i określi miejsce swojego pobytu jest powszechnie uważany jest za dysfunkcyjny i budzący zastrzeżenia konstytucyjne. Z tych względów stosowanie tego środka zapobiegawczego wymaga szczególnej rozważliwości i ostrożności. Potrzeba istnienia tego przepisu może być kwestionowana zwłaszcza w związku z wprowadzeniem w 2010 r. samoistnego środka zapobiegawczego w postaci możliwości nakazania oskarżonemu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony ponownie popełni przestępstwo wobec tej osoby, a zwłaszcza gdy groził, że to zrobi (art. 275 a kpk). Należy pamiętać, że z nakazem tym powinien być połączony zakaz kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami lub zakaz przebywania w określonych miejscach.

Właściwi przełożeni służbowi powinni posiadać pełną wiedzę o środkach zapobiegawczych stosowanych w sprawach o przemoc domową w celu właściwego kształtowania praktyki w tym zakresie. W razie zastosowania nakazu opuszczenia mieszkania bezwzględnie należy dopilnować jego wykonanie, a w postanowieniu o zastosowaniu tego środka uregulować takie kwestie, jak posiadanie kluczy do mieszkania czy zabranie z domu rzeczy niezbędnych. Należy pamiętać, że środek ten może być stosowany w zależności od okoliczności np. tylko przez 3 dni lub przez 3 miesiące.

Przesłuchanie pokrzywdzonego powinno być z reguły jednorazowe, chyba że ujawnią się nowe okoliczności. W toku przesłuchania należy zapewnić osobie przesłuchiwanej swobodę wypowiedzi, nie okazywać zniecierpliwienia, nie przedstawiać własnego punktu widzenia lub własnej oceny zdarzeń, nie oceniać przesłuchiwanego.

Niezależnie od pisemnego pouczenia o prawach pokrzywdzonego w postępowaniu karnym powinno udzielić się dodatkowych szczegółowych informacji i pouczeń o jego uprawnieniach wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w szczególności wskazanych w art. 3 ust. 1 pkt 1-6 tej ustawy. Należy dokładnie pouczyć pokrzywdzonego o takich uprawnieniach jak prawo do odmowy składania zeznań dotyczących podejrzanego (oskarżonego) będącego dla niego osobą najbliższą (art. 182 § 1 kpk) z wyjaśnieniem konsekwencji odmowy, wystąpienia z wnioskiem o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, a w każdym przypadku złożenia tego rodzaju wniosku bezzwłocznie należy przekazać do sądu. Ważne jest, aby pokrzywdzonego, który chce aktywnie uczestniczyć w postępowaniu sądowym, pouczyć o możliwości złożenia wniosku o chęci działania w charakterze oskarżyciela posiłkowego oraz możliwości składania wniosków dowodowych w całym postępowaniu.

Ponadto należy poinformować pokrzywdzonego o działalności najbliższego - ze względu na miejsce jego zamieszkania - ośrodka pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem, specjalistycznego ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz o działalności organizacji pozarządowych świadczących pomoc pokrzywdzonym przemocą w rodzinie. Adresy tych ośrodków znajdują się w szczególności na stronach

internetowych Prokuratury Generalnej, Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Niebieskiej Linii Instytutu Psychologii Zdrowia.

Należy jednak pamiętać, że język prawniczy jest językiem hermetycznym i trzeba pamiętać, że pokrzywdzeni na ogół mają trudności z jego zrozumieniem. Ważny jest sposób przekazania pokrzywdzonemu informacji. Fakt, że pokrzywdzony otrzymuje druk „pouczenie pokrzywdzonego o podstawowych uprawnieniach i obowiązkach” nie jest równoznaczny z jego zrozumieniem.

Należy dążyć do pełnego wyjaśnienia okoliczności sprawy, bez względu na skorzystanie przez pokrzywdzonego z prawa odmowy zeznań. Materiał dowodowy powinien być zebrany w taki sposób, aby zeznania pokrzywdzonego nie były jedynym dowodem w sprawie. W uzasadnionych przypadkach i w miarę możliwości należy wykonać dokumentację fotograficzną miejsca zdarzenia, w szczególności obrazującą zniszczenia w pomieszczeniach czy uszkodzenia odzieży. Dokumentacja dotycząca obrażeń na ciele ofiary powinna być dokonana zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz z zachowaniem zasady poszanowania intymności. Zabezpieczenie odzieży pokrzywdzonego będzie szczególnie uzasadnione w przypadku, gdy elementem przemocy w rodzinie jest przemoc seksualna. „Kartę A – Notatkę urzędową dotyczącą przemocy w rodzinie” sporządzoną w ramach procedury „Niebieskie Karty” zawsze należy dołączyć do akt sprawy, a także zgromadzić wszelkie dokumenty lekarskie dotyczące innych, wcześniejszych obrażeń ciała. Należy pamiętać, że obecnie każdy lekarz ma obowiązek wydać bezpłatnie zaświadczenie o obrażeniach pokrzywdzonego.

Ewentualna decyzja o umorzeniu postępowania powinna być oparta na pełnym materiale dowodowym, a każda decyzja o odmowie wszczęcia postępowania powinna być poprzedzona terminowo przeprowadzonym postępowaniem sprawdzającym.

Należy podchodzić z dużą ostrożnością do przypadków tzw. „przemocy wzajemnej”, tak aby postawa organów ścigania nie pozbawiała pokrzywdzonego prawa do obrony koniecznej lub działania w stanie wyższej konieczności

Szczególne ochrona powinna być zapewniona małoletnim, gdyż nawet gdy nie stosowano bezpośrednio wobec niego przemocy, sytuacja domowa między jego opiekunami może wpłynąć na poważne zaburzenie rozwojowe jego osobowości

i w tym sensie jest on ofiarą przemocy. Z tego względu przed przesłuchaniem małoletniego w trybie art. 185a kpk należy podjąć działania zmierzające do wydania opinii przez biegłego psychologa, czy osoba ta może brać udział w przesłuchaniu. Zapobiegnie to przesłuchaniu dziecka, w sytuacji gdy jego stan psychiczny związany ze stresem wynikającym ze zdarzenia będącego przedmiotem postępowania uniemożliwia jego przesłuchanie. Przesłuchanie pokrzywdzonego i świadka małoletniego poniżej 15 lat powinno być dokonane w każdym przypadku na zasadach wskazanych w art. 185 a kpk. Należy dążyć, aby przesłuchanie odbyło się tylko raz, gdy jego zeznania mają znaczenie dla rozstrzygnięcia w sprawie i nie mogą być zastąpione przez inne dowody. Przesłuchanie takie powinno być prowadzone po uzyskaniu innych dowodów w sprawie, najlepiej na etapie kiedy sprawa już toczy się przeciwko osobie i zaistniała możliwość powołania przez oskarżonego obrońcy.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wprowadziła nowy tryb odebrania dziecka. Procedura ta przewidziana jest dla pracownika socjalnego, który decyzję w sprawie zabrania dziecka podejmuje wspólnie z funkcjonariuszem Policji i przedstawicielem ochrony zdrowia (art. 12a cytowanej ustawy). Rola Policji przy wykonywaniu czynności polega również na zapewnieniu bezpieczeństwa osobistego uczestnikom tej czynności oraz zapewnieniu pracownikowi socjalnemu i innym służbom dostępu do miejsca wykonywania czynności i porządku w nim.

Przepis art. 304 § 2 kpk głosi, że każda instytucja państwowa i samorządowa jest obowiązana niezwłocznie zawiadomić prokuraturę lub Policję o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu. Podobnie art. 12 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nakłada na osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych lub zawodowych powzięły podejrzenie o popełnieniu przestępstwa z użyciem przemocy wobec członków rodziny, obowiązek niezwłocznego zawiadomienia o tym Policji lub prokuratora. Z kolei art. 572 § 2 kpc wskazuje na szczególny obowiązek m.in. prokuratorów i organów Policji zawiadamiania sądu opiekuńczego o istnieniu zdarzenia uzasadniającego wszczęcie postępowania z urzędu. Praktyka pokazuje, że rozmaite instytucje i osoby fizyczne, które są świadkami naruszenia prawa lub dowiedziały się o nim w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych najczęściej powiadamiają

o nieprawidłowej sytuacji dziecka sąd rodzinny; jedynie część z nich powiadamia prokuraturę. Jeżeli jednak instytucja lub osoba zawiadamia tylko prokuraturę, to prokurator na podstawie art. 23 kpk powinien zwrócić się do sądu rodzinnego o zbadanie sytuacji małoletniego.

Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że rodzic małoletniego nie może, działając w charakterze przedstawiciela ustawowego, wykonywać praw tego małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, w tym także w postępowaniu z oskarżenia prywatnego, jeżeli oskarżonym jest drugi z rodziców (uchwała z dnia 30 września 2010 r., I KZP 10/10).

Przepis art. 60 § 1 kpk daje prokuratorowi uprawnienie do wszczynania postępowań w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego lub wstępowania do postępowań już toczących się jeżeli wymaga tego interes społeczny. To uprawnienie prokuratora może dotyczyć sytuacji, gdy pokrzywdzony przestępstwem ściganym z oskarżenia prywatnego w obszarze przemocy w rodzinie (dla przykładu art. 216 kk, czy 217 kk), nie chce albo nie może skorzystać ze swoich uprawnień z powodu zależności finansowej od sprawcy, zastraszenia, braku wiedzy czy zaradności życiowej. Konieczne jest zapewnienie przekazywania prokuratorowi przez Policję informacji o tego typu zdarzeniach, aby mógł on dokonać oceny czy interes społeczny w danym przypadku wymaga objęcia ściganiem z urzędu konkretnego przestępstwa ściganego z oskarżenia prywatnego.

Niezwykle istotna jest działalność cywilistyczna prokuratora. Powinien podjąć on wszelkie możliwe działania (wniosek o naprawienie szkody lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, powództwo cywilne, wniosek o przyznanie kompensaty państwowej), aby pokrzywdzony mógł zrealizować swoje uprawnienia a bez pomocy prokuratora z uwagi na swój wiek czy nieporadność nie mógłby sam tego uczynić.

Należy pamiętać, że niektórzy pokrzywdzeni, jeżeli doznali skutków opisanych w art. 156 § 1 lub 157 § 1 kk, mogą ubiegać się o uzyskanie wsparcia finansowego od państwa na zasadach określonych w ustawie o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw. Pokrzywdzeni powinni być poinformowani o tej możliwości. Organem pomocniczym dla nich (np. pomoc

w wypełnianiu wniosku) jest prokurator okręgowy miejsca zamieszkania pokrzywdzonego.

Telefon interwencyjny 0801-12-00-02 przeznaczony jest dla pokrzywdzonych, którzy w sytuacji, gdy sprawca prawomocnie skazany za przestępstwo z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej nie dotrzymuje warunków probationi, mogą o tym zawiadomić konsultanta, który po otrzymaniu takiej wiadomości podejmuje interwencję polegającą na powiadomieniu Policji i właściwego kuratora. Celem jest podjęcie działań zmierzających do zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności lub odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia.

Sposób realizacji Wytycznych będzie przedmiotem działań o charakterze kontrolnym od 1 kwietnia 2011 r.